

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

śrīmadrāmāyaṇē vālmīkiyē ādikāvyaē ayōdhyākāṇḍē
॥ *ēkōnecatvāriṃśaḥ sargaḥ* ॥

This document has been prepared by
Sunder Kidāmbi
with the blessings of
śrī raṅgarāmānuja mahādēśikan
His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

॥ *ēkōnacatvāriṃśaḥ sargaḥ* ॥

*rājñō daśarathasya vilāpastadājñayā sumantrēṇa śrīrāmasya
kṛtē rathasyānayanam kōṣādhyakṣēṇa sītāyai
bahumūlyavastrābhūṣaṇānām samarpaṇam kausalyāyāḥ sītām
prati patisēvāyā upadēśaḥ, sītayā tasyāṅgīkaraṇam śrīrāmasya
mātaram prati rājñi dōṣadrṣṭim parityaktumanurōdhō'nyā
mātṛśca sambōdhya vanam gantumujñāprārthanam ca*

*rāmasya tu vacaḥ śrutvā
munivēśadharam ca tam |
samīkṣya saha bhāryābhī
rājā vigatacētanaḥ ॥ 2.39.1 ॥*

*nainam duḥkhēna santaptaḥ
pratyavaikṣata rāghavam |
na cainamabhisamprēkṣya
pratyabhāṣata durmanāḥ ॥ 2.39.2 ॥*

*sa muhūrtamivāsaṃjñō
duḥkhitaśca mahīpatiḥ |
vilalāpa mahābāhū
rāmamēvānucintayan ॥ 2.39.3 ॥*

manyē khalu mayā pūrvaṃ
 vivatsā bahavaḥ kṛtāḥ |
 prāṇinō hiṃsitā vāpi
 tanmāmidamupasthitam || 2.39.4 ||

na tvēvānāgatē kālē
 dēhāccyavati jīvitam |
 kaikēyyā kliśyamānasya
 mṛtyurmama na vidyatē || 2.39.5 ||

yō'haṃ pāvakasaṅkāśaṃ
 paśyāmi purataḥ sthitam |
 vihāya vasanē sūkṣmē
 tāpasācchādamātmajam || 2.39.6 ||

ēkasyāḥ khalu kaikēyyāḥ
 katē'yaṃ khidyatē janaḥ |
 svārthē prayatamānāyāḥ
 saṃśritya nikṛtiṃ tvimām || 2.39.7 ||

ēvamuktvā tu vacanaṃ
 bāṣpēṇa vihatēndriyaḥ |
 rāmēti sakṛdēvōktvā
 vyāhartuṃ na śasāka saḥ || 2.39.8 ||

saṃjñāṃ tu pratilabhyaiva
 muhūrtāt sa mahīpatiḥ |
 nētrābhyāmaśrupūrṇābhyāṃ
 sumantramidamabravīt || 2.39.9 ||

aupavāhyaṃ rathaṃ yuktvā
 tvamāyāhi hayōttamaiḥ |
 prāpayainaṃ mahābhāga -
 mitō janapadāt param || 2.39.10 ||

ēvaṃ manyē guṇavatām
 guṇānām phalamucyatē |
 pitrā mātṛā ca yatsādhu -
 rvīrō nirvāsyatē vanam || 2.39.11 ||

rājñō vacanamājñāya
 sumantraḥ śīghravikramaḥ |
 yōjayitvā yayau tatra
 rathamaśvairalaṅkṛtam || 2.39.12 ||

taṃ rathaṃ rājaputrāya
 sūtaḥ kanakabhūṣitam |
 ācacakṣē'ñjaliṃ kṛtvā
 yuktaṃ paramavājibhiḥ || 2.39.13 ||

rājā satvaramāhūya
 vyāpṛtaṃ vittasañcayē |
 uvāca dēśakālajñō
 niścitaṃ sarvataḥ śuciḥ || 2.39.14 ||

vāsāṃsi ca varārhanī
 bhūṣaṇāni mahānti ca |
 varṣāṇyētāni saṅkhyāya
 vaidēhyaḥ kṣipramānaya || 2.39.15 ||

narēndrēṇaivamuktastu
gatvā kōśagṛhaṃ tataḥ |
prāyacchat sarvamāhṛtya
sītāyai kṣipramēva tat || 2.39.16 ||

sā sujātā sujātāni
vaidēhī prasthitā vanam |
bhūṣayāmāsa gātrāṇi
tairvicitraitvibhūṣaṇaiḥ || 2.39.17 ||

vyarājayata vaidēhī
vēśma tat suvibhūṣitā |
udyatōṃśumataḥ kālē
khaṃ prabhēva vivasvataḥ || 2.39.18 ||

tāṃ bhujābhyāṃ pariṣvajya
śvaśrūrvacanamabravīt |
anācarantīṃ kṛpaṇaṃ
mūrdhnyupāghrāya maithilīm || 2.39.19 ||

asatyaḥ sarvalōkē'smin
satataṃ satkṛtāḥ priyaiḥ |
bhartāraṃ nānumanyantē
vinipātagataṃ striyaḥ || 2.39.20 ||

ēṣa svabhāvō nārīṇā -
manubhūya purā sukham |
alpāmapyāpadaṃ prāpya
duṣyanti prajahatyapi || 2.39.21 ||

asatyaśīlā vikṛtā

durgā ahr̥dayāḥ sadā |

asatyaḥ pāpasaṅkalpāḥ

kṣaṇamātravirāgiṇaḥ || 2.39.22 ||

na kulaṃ na kṛtaṃ vidyā

na dattaṃ nāpi saṅgrahaḥ |

strīṇāṃ gr̥hṇāti hr̥daya -

manityahr̥dayā hi tāḥ || 2.39.23 ||

sādhvīnāṃ tu sthitānāṃ tu

śīlē satyē śrutē sthitē |

strīṇāṃ pavitraṃ paramaṃ

patirēkō viśiṣyatē || 2.39.24 ||

sa tvayā nāvamantavyaḥ

putraḥ pravrajitō vanam |

tava dēvasamastvēṣa

nirdhanaḥ sadhanō'pi vā || 2.39.25 ||

vijñāya vacanaṃ sītā

tasyā dharmārthasaṃhitam |

kṛtvāñjalimuvācēdaṃ

śvaśrūmabhimukhē sthitā || 2.39.26 ||

kariṣyē sarvamēvāha -

māryā yadanuśāsti mām |

abhijñāsmi yathā bhartu -

rvartitavyaṃ śrutaṃ ca mē || 2.39.27 ||

na māmasajjanēnāryā
 samānayitumarhati |
 dharmād vicalituṃ nāha -
 malaṃ candrādiva prabhā || 2.39.28 ||

nātantrī vādyatē vīṇā
 nācakrō vidyatē rathaḥ |
 nāpatiḥ sukhamēdhēta
 yā syādapi śatātmajā || 2.39.29 ||

mitaṃ dadāti hi pitā
 mitaṃ bhrātā mitaṃ sutaḥ |
 amitasya tu dātāraṃ
 bhartāraṃ kā na pūjayēt || 2.39.30 ||

sāhamēvaṅgatā śrēṣṭhā
 śrutadharmaparāvarā |
 āryē kimavamanyēyaṃ
 striyā bhartā hi daivatam || 2.39.31 ||

sītāyā vacanaṃ śrutvā
 kausalyā hṛdayaṅgamam |
 śuddhasattvā mumōcāśru
 sahasā duḥkharṣajam || 2.39.32 ||

tāṃ prāñjalirabhiprēkṣya
 māṭṛmadhyē'tisatkṛtām |
 rāmaḥ paramadharmātmā
 mātaraṃ vākyamabravīt || 2.39.33 ||

amba mā duḥkhitā bhūtvā
 paśyēstvaṃ pitaraṃ mama |
 kṣayō'pi vanavāsasya
 kṣipramēva bhaviṣyati || 2.39.34 ||

suptāyāstē gamiṣyanti
 nava varṣāṇi pañca ca |
 samagramiha samprāptaṃ
 mām drakṣyasi suhr̥dvṛtam || 2.39.35 ||

ētāvadabhinītārtha -
 muktvā sa jananīm vacaḥ |
 trayāḥ śataśatārdhā hi
 dadarśāvēkṣya mātaraḥ || 2.39.36 ||

tāścāpi sa tathaiivārtā
 mātṛrdaśarathātmajaḥ |
 dharmayuktamidaṃ vākyaṃ
 nijagāda kṛtāñjaliḥ || 2.39.37 ||

saṃvāsāt paruṣaṃ kiñci -
 dajñānādapi yat kṛtam |
 tanmē samupajānīta
 sarvāścāmantrayāmi vaḥ || 2.39.38 ||

vacanaṃ rāghavasyaitad
 dharmayuktaṃ samāhitam |
 śuśruvustāḥ striyaḥ sarvāḥ
 śōkōpahatacētasaḥ || 2.39.39 ||

jajñē'tha tāsāṃ sannādaḥ

krauñcīnāmiva niḥsvanaḥ |

mānavēndrasya bhāryāṇā -

mēvaṃ vadati rāghavē || 2.39.40 ||

murajapaṇavamēghaghōṣavad

daśarathavēśma babhūva yat purā |

vilapitaparidēvanākulaṃ

vyasanagataṃ tadabhūt suduḥkhitam || 2.39.41 ||

|| ityārṣē śrīmadrāmāyaṇē vālmikīyē ādikāvyē
ayōdhyākāṇḍē ēkōnacatvāriṃśaḥ sargaḥ ||